

НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

БОЧАРОВ ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 340.111.5

ДОКАЗУВАННЯ У ПРАВОЗАСТОСОВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ:
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Науково-дослідному інституті державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор **Петришин Олександр Віталійович**, Академія правових наук України, віце-президент.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Колодій Анатолій Миколайович**, Київський національний університет внутрішніх справ України, завідувач кафедри конституційного права;

кандидат юридичних наук, професор **Бобровник Світлана Василівна**, Київський університет права НАН України, проректор з наукової роботи.

Провідна установа

Львівський національний університет імені Івана Франка, юридичний факультет, кафедра історії та теорії держави і права, Міністерство освіти і науки України, м. Львів.

Захист відбудеться 16 травня 2007 р. о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.02 у Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розісланий 14 квітня 2007 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Гончаренко В.Д.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституційне визнання прав і свобод людини найвищою соціальною цінністю й усвідомлення потреби створення системи правових гарантій їх забезпечення та механізмів захисту зумовило здійснення в Україні судово-правової й адміністративної реформ. З іншого боку, потреба реформування системи органів управління, судових і правоохоронних органів, а також засад їх організації й функціонування пов'язана з недостатньою ефективністю правозастосовчої діяльності в державному управлінні, судочинстві та правоохоронній сфері.

За таких обставин особливого значення набувають дослідження в царині діяльності з доказування. Саме діяльність із доказування є чинником, здатним забезпечити поєднання високої ефективності правозастосування з неухильним додержанням прав і свобод особи. Здійснювана в організаційній або правовій формі діяльність із доказування є питомою складовою правозастосовчої діяльності будь-якого виду й спрямування. Аналіз літератури дозволяє констатувати виняткову значущість діяльності з доказування в контексті здійснення судочинства, державного управління, митної справи, соціального забезпечення тощо. Численні фундаментальні дослідження, предметом яких є діяльність із доказування в конституційно-юрисдикційному, кримінальному, цивільному, господарському, адміністративному процесах, та спеціальні розвідки, присвячені пов'язаним із доказуванням проблемам поточної управлінської, нотаріальної, аудиторської та інших процедурно регламентованих видів діяльності, не залишають місця сумнівам у слушності такої констатації.

Комплексний загальнотеоретичний аналіз сутності та ролі доказування в правозастосовчій діяльності, на потребі якого неодноразово наголошувалося в науковій юридичній літературі, донині у вітчизняному правознавстві не здійснювався. Намагання ж вирішувати окремі питання без попереднього розв'язання загальних, як відомо, залишається безрезультатним.

Дослідження сутності й ролі діяльності з доказування у правозастосуванні сприятиме систематизації принципів, стандартів і методів доказування, більш чіткому з'ясуванню специфіки режимів доказування в різних юрисдикціях і провадженнях, вдосконаленню процедури юридичного доказування. Усе це зумовлює актуальність обраної теми дисертації, важливість її як для наукової, так і для практичної (зокрема правозастосовчої) діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дисертація виконана згідно з планом науково-дослідних робіт сектора проблем формування і функціонування органів державної влади Інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України в межах державної цільової комплексної програми № 0100V006579 "Правові основи організації та функціонування органів держави".

Мета й задачі дослідження. Метою дослідження є вдосконалення системи теоретичних знань про зміст і засоби діяльності з доказування, її роль у правозастосовчому процесі й чинники, що зумовлюють її характер, та формулювання на цій основі відповідних теоретичних висновків і практичних рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети, на думку дисертанта, необхідно вирішити такі задачі:

- виявити суть і ознаки правозастосовчої діяльності як системи, складовою якої виступає діяльність із доказування;
- розкрити зміст правозастосовчої діяльності шляхом аналізу її основних функцій;
- уточнити структуру правозастосовчої діяльності з огляду на зазначені функції;
- висвітлити характер залежності від нормативних вимог процедурної (процесуальної) форми здійснення правозастосовчої діяльності загалом і діяльності з доказування зокрема;
- установити спосіб об'єктивації правозастосовчої діяльності та її результатів у соціумі;
- вирішити питання стосовно місця доказування в процесі реалізації функцій правозастосовчої діяльності та змісту власних функцій діяльності з доказування;
- визначити зміст і засоби діяльності з доказування з огляду на зміст її функцій і спосіб об'єктивації в соціумі;
- охарактеризувати онтологічну природу результату доказування;
- з'ясувати науковий статус доказового права та його місце в системах права й законодавства тощо.

Об'єкт дослідження становлять теорія і практика правозастосовчої діяльності.

Предметом дослідження виступає діяльність із доказування та нормативно-правові засади її здійснення.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дослідження становить діалектичний підхід, який полягає в узгодженні суперечливих наукових положень шляхом діалектичного синтезу. Цей підхід, зокрема, сприяв створенню синтетичної концепції доказу-знаку на основі наявних у науці концепцій юридичних доказів, дав можливість узгодити різні класифікації основних функцій правозастосовчої діяльності тощо. Вибір і використання конкретних методів дослідження залежали від складності й особливостей окремої досліджуваної проблеми. Так, для аналізу теоретичної бази дослідження й визначення ключових понять широко використовувалися прийоми формальної логіки (доведення, спростування, аналіз, синтез, порівняння, аналогія, узагальнення та ін.); структурно-функціональний метод – при визначенні ролі й місця правозастосовчої діяльності в процесі правового регулювання; герменевтичний – під час встановлення змісту поняття “докази” на основі легальних дефініцій; системний – для з'ясування місця й статусу доказового права в системі права; метод моделювання – при вирішенні питання щодо можливих наслідків нетотожного визначення поняття доказів у різних процесуальних галузях тощо. Принциповою новацією для вітчизняної правової науки стало використання категорій і конструкцій семіотики для пояснення суті процесів, які відбуваються в перебігу правозастосовчої діяльності загалом і діяльності з доказування зокрема.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові праці представників вітчизняної і зарубіжної науки різних історичних періодів у галузі загальної теорії права; кримінального, цивільного та господарського (арбітражного) процесів; криміналістики; окремі наукові розвідки,

присвячені специфіці правозастосування й доказування в адміністративному і нотаріальному процесах, у діяльності органів державного управління, митних органів і органів соціального забезпечення, аудиторській діяльності тощо.

Дисертація в основному має характер теоретичного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів визначається передусім тим, що в дисертації вперше у вітчизняній юридичній науці комплексно досліджено загальнотеоретичні аспекти діяльності з доказування й доказового права. Дисертантом розроблено авторську концепцію поняття юридичного доказу з огляду на функції діяльності з доказування та її роль у правозастосуванні.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає, зокрема, в такому:

– уперше визначено підстави розмежування понять регулювання й регламентації та позначуваних ними процесів. Співвідношення регламентації і регулювання розглядається як співвідношення частини й цілого, відповідно до цього уточнено зміст поняття правового регулювання. Його складовими визнаються нормативна й індивідуальна регламентація; дії, безпосередньо спрямовані на забезпечення фактичної реалізації конкретизованих владних приписів; контроль (нагляд) за їх фактичним виконанням тощо;

– удосконалено класифікацію функцій правозастосовчої діяльності з урахуванням її місця в механізмі правового регулювання. Правозастосовча діяльність розглядається як основний спосіб індивідуального регулювання, що полягає в індивідуальній регламентації й забезпеченні реалізації створених шляхом індивідуальної регламентації владних приписів. Визначаються функції правозастосовчої діяльності (індивідуальної регламентації та правозабезпечення);

– уточнено зміст і структуру правозастосовчої діяльності з огляду на її функції та роль у процесі правового регулювання. У перебігу правозастосовчої діяльності вчиняються дії, безпосередньо спрямовані на конкретизацію змісту правових норм у персоналізованих владних приписах, забезпечення їх видання та фактичної реалізації. Саме ці дії становлять зміст правозастосовчої діяльності та зумовлюють специфіку її структури. Структура правозастосовчої діяльності вважається не тотожною зі структурою акту застосування норми права, оскільки може включати комплекси дій, пов'язаних з контролем, наглядом і примусовою реалізацією індивідуальних приписів;

– обґрунтовано концепцію “двоелементної” структури акту застосування норми права, у контексті якої подано авторське визначення поняття правової позиції. Стадії акту застосування правової норми виокремлюються з огляду на потребу конкретизації сфери застосування й сфери нормування правової норми в перебігу її застосування;

– дістала подальшого розвитку й поглиблення ідея щодо знакового характеру процедурно-процесуальної форми як іманентно властивого правозастосовчій діяльності. На відміну від традиційного інформаційного підходу, за якого самодостатнім носієм значення визнається сигнал, наголошується на пріоритеті знаку як основи здійснюваної в рамках правозастосовчої діяльності

комунікації. Доведено знаковий характер усної, письмової та конклюдентної форм правозастосовчої діяльності;

- доказування вперше досліджено як спосіб реалізації правової позиції в контексті здійснення функції індивідуальної регламентації та як основний правозабезпечувальний чинник, згідно з цим уточнено класифікацію власних функцій доказування. Зокрема, до неї включено функцію заміщення реальної події знаковим еквівалентом, комунікативну й сугестивну функції, функцію селекції й організації фактичних даних у рамках правової позиції, фіксаторну функцію тощо;

- репрезентовано авторську концепцію доказу як знаку і відповідно до цього конкретизовано зміст поняття “фактичні дані”. Доказ розглядається як система, що формується згідно з нормативною конструкцією доказу (так званим легальним визначенням) і складається з означника (форми, джерела доказу), означуваного (предмета доказу) та значення (доказового факту). Характеристиками кожного з названих елементів доказу виступають, відповідно, допустимість, належність і достовірність. Термін “фактичні дані” трактується як такий, що позначає матеріальні, інформаційні та інші передумови доказових фактів: процесуальні джерела доказів, повідомлення, матеріальні об’єкти тощо;

- переглянуто традиційні уявлення щодо природи результатів доказування, запропоновано розглядати результат доказування як семіотичний об’єкт. За такого підходу система доказів виступає знаковим еквівалентом реальної події й утіленням правової позиції;

- доведено наявність у структурі доказового права (як системи знань) теоретичної складової, що має входити до предмета загальної теорії держави і права;

- розвинено ідею щодо можливості визнання доказового права (як нормативного утворення) комплексним міжгалузевим процедурно-процесуальним інститутом і його часткового втілення у відповідному нормативно-правовому акті.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації висновки й пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для поглибленого вивчення й подальшої наукової розробки проблем доказування у правозастосовчій діяльності, питань стосовно наукового статусу доказового права та його місця в системах права й законодавства тощо;

- у правотворчій сфері – для гармонізації кореспондуючих складових системи права й системи законодавства та уточнення змісту окремих норм-дефініцій;

- у правозастосовчій сфері – для забезпечення ефективної реалізації правових норм у сферах державного управління, судочинства та правоохоронній сфері, з одного боку, та непорушності прав і свобод людини в перебігу реалізації владних повноважень – з іншого;

- у навчальному процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників і матеріалів для самостійної роботи студентів і курсантів з курсу теорії держави і права, викладання відповідної навчальної дисципліни та спецкурсу з теорії доказування (доказів).

Апробація результатів дослідження. Теоретичні висновки, сформульовані в дисертації, розглядалися й обговорювалися на засіданнях сектору проблем формування та функціонування органів державної влади Інституту державного будівництва та місцевого самоврядування й кафедри теорії та історії держави і права Академії митної служби України.

За матеріалами дисертаційного дослідження автором була підготована й направлена на конкурс наукових робіт молодих науковців НАН України конкурсна робота за темою “Правозастосовча діяльність: поняття й загальна характеристика”, яка рішенням Президії НАН України від 22 березня 2006 р. відзначена премією й дипломом НАН України.

Положення дисертації доповідалися й обговорювалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю на етапі реформування кримінального судочинства” (Запоріжжя, 14 – 15 травня 2002 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Пріоритетні напрямки діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю в сучасних умовах” (Дніпропетровськ, 25 – 26 жовтня 2002 р.); XI регіональній науково-практичній конференції “Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні” (Львів, 3 – 4 лютого 2005 р.); II міжвузівській науково-практичній конференції “Актуальні питання реформування правової системи України” (Луцьк, 27 – 28 травня 2005 р.); XII регіональній науково-практичній конференції “Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні” (Львів, 9 – 10 лютого 2006 р.).

Результати дослідження використовувалися автором під час проведення занять з теорії держави і права в Академії митної служби України. Рішенням вченої ради юридичного факультету Академії митної служби України від 15.05.2006 р. конкурсну роботу автора, виконану за матеріалами дисертаційного дослідження й відзначену премією та дипломом НАН України, рекомендовано до друку як навчальне видання.

Публікація результатів дослідження. Основні теоретичні положення й висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні, знайшли відбиття у п’ятнадцяти публікаціях, зокрема у семи наукових статтях і рецензії, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук, п’яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях та двох навчальних виданнях.

Структура дисертації визначена предметом і логікою дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, які об’єднують сім підрозділів, висновків, списку використаної літератури. Загальний обсяг дисертації – 201 с., із них основного тексту – 182 с. Кількість використаних джерел – 248.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, висвітлено стан наукової розробки проблеми, визначено мету й завдання дослідження, його методологічне й теоретичне підґрунтя, вміщено інформацію про зв’язок обраної теми з науковими програмами та планами, сформульовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, зазначено структуру та обсяг роботи.

Розділ 1, “Правозастосовча діяльність: поняття й загальна характеристика” складається з трьох підрозділів.

У першому підрозділі, **“Поняття правозастосовчої діяльності та її сутнісні ознаки”**, проаналізовано погляди провідних учених у галузі загальної теорії права стосовно змісту поняття “правозастосовча діяльність” та його родо-видових ознак. Відзначено, що переважна більшість наукових дефініцій поняття “правозастосовча діяльність” є комплексними, тобто такими, що поєднують ознаки широко використовуваних у правовій доктрині визначень через рід і видову ознаку та операціональних визначень. Дефінієнс цих визначень складний і включає родові поняття, “традиційні” видові ознаки-характеристики і вказівку на вчинювані в перебігу такої діяльності й притаманні лише їй операції (дії) та/або очікуваний результат. Родовим поняттям при визначенні поняття “правозастосовча діяльність” зазвичай виступає поняття “діяльність компетентних суб’єктів”; серед видових ознак правозастосовчої діяльності як діяльності компетентних суб’єктів найчастіше згадуються її складність; владний (державно-владний) творчий характер, який зумовлює імперативність і варіативність її результатів; її реалізація на засадах законності, ефективності, доцільності й обґрунтованості (доказовості); нормативна регламентованість меж власного розсуду правозастосувача, а також порядку і форм її здійснення. Окрім того, переважна більшість визначень поняття “правозастосовча діяльність” серед інших видових ознак містить елемент, іманентно властивий дефінієнсам операціональних дефініцій, що визначають поняття, вказуючи на характер і послідовність вчинюваних дій (операцій) та/або результат (мету) цієї діяльності. Змістом правозастосовчої діяльності більшість учених вважає вчинення специфічних операцій, змальованих з різним рівнем деталізації у рамках різних підходів (кібернетичного, структурно-функціонального, психологічно-діяльнісного тощо). Як очікуваний результат правозастосовчої діяльності зазвичай розглядаються вирішення юридичної справи, видання індивідуальних державно-владних приписів або здійснення (видання) акта застосування права (правозастосовчого акта).

Наголошується на потребі розрізнення й розмежування понять “правозастосування”, “застосування норм (норми) права” та “правозастосовча діяльність”. Термін “правозастосування” пропонується вживати для позначення специфічної форми правореалізації, пов’язаної з реалізацією владної компетенції; “застосування норм (норми) права” – для позначення випадків повної реалізації норми в акті застосування; а випадки, які потребують послідовного здійснення численних актів застосування норм права, та поетапно вчинювані в рамках акту застосування правової норми дії – позначати терміном “правозастосовча діяльність”.

Другий підрозділ, **“Функції правозастосовчої діяльності”**, відповідно присвячений установленню основних функцій правозастосовчої діяльності і завдань, здійснюваних у процесі їх реалізації.

З огляду на специфіку об’єкта дослідження уточнюється зміст поняття “функція”: наголошується

на тому, що терміном “функція” позначається роль, яку певне явище, процес відіграють у контексті цілого. Означеним “цілим” визнається правове регулювання (механізм правового регулювання як його статичний аспект та/або процес правової регуляції як динамічний аспект). Автором розрізняються й розмежовуються поняття правової регламентації і регулювання, уточнюється зміст поняття правового регулювання. Його складовими визнаються нормативна й індивідуальна регламентація; дії, безпосередньо спрямовані на забезпечення фактичної реалізації конкретизованих владних приписів; контроль (нагляд) за їх фактичним виконанням тощо. У цьому підрозділі дисертації правозастосовча діяльність розглядається як основний спосіб індивідуального регулювання, що полягає в індивідуальній регламентації та забезпеченні реалізації владних приписів, створених шляхом індивідуальної регламентації. Відповідно до того й основні функції правозастосовчої діяльності визначаються як функції (1) індивідуальної регламентації та (2) правозабезпечення. На рівні завдань індивідуальна регламентація визначається як така, що здійснюється через конкретизацію сфер застосування й нормування правових норм, натомість функція правозабезпечення полягає в забезпеченні видання та фактичної реалізації конкретизованих та індивідуалізованих владних приписів, руху й розвитку процедурно-процесуальних відносин.

У другому підрозділі розглядаються також наявні в юридичній науці класифікації функцій правозастосовчої діяльності; здійснюється їх аналіз за критеріями змістовної повноти, логічності й адекватності назв; демонструється характер їх зв'язку з авторською класифікацією та вплив на неї.

У **третьому підрозділі, “Форми правозастосовчої діяльності”**, уточнюється зміст правозастосовчої діяльності з огляду на специфіку її внутрішньої та зовнішньої форм. Як внутрішня форма правозастосовчої діяльності розглядається її структура. Наголошується на потребі розрізнення структури акту застосування норми права й структури правозастосовчої діяльності. У структурі акту застосування норми права пропонується виділяти дві функціональних стадії, що виокремлюються з огляду на потребу здійснювати конкретизацію сфери застосування й сфери нормування правової норми в перебігу її застосування. На першій стадії конкретизується сфера застосування правових норм, а на другій, завершальній, – конкретизується сфера їх нормування. Перша стадія розглядається як стадія формування правової позиції, установлення фактичної та юридичної основ справи, а друга – як стадія реалізації правової позиції в індивідуальному акті. Якщо структура акту застосування норми права увінчується стадією видання конкретизованого індивідуалізованого владного припису, то структура правозастосовчої діяльності може включати факультативні стадії фактичної реалізації індивідуальних приписів і контролю за їх реалізацією, а також окремі правозабезпечувальні дії, вчинювані в рамках акту застосування норми права.

Зовнішній аспект форми правозастосовчої діяльності значною мірою залежить від особливостей процедурно-процесуального режиму та провадження. Разом специфічний режим, провадження і стадії визначають специфіку процедурно-процесуальної форми правозастосовчої діяльності. Важливою

техніко-юридичною складовою процесуальних проваджень і процедур визнається процедурно-процесуальне доказування. Доказування передовсім виступає правозабезпечувальним чинником, а діяльність із доказування – основним інструментом реалізації правозабезпечувальної функції правозастосовчої діяльності.

Знакова складова форми правозастосовчої діяльності виявляється у вербальній опосередкованості правозастосовчого процесу та виражається через конклюдентні дії чи бездіяльність.

Розділ 2, “Докази й доказове право у науці та правовому регулюванні: сутність і значення”, складається з чотирьох підрозділів.

У першому підрозділі, **“Поняття юридичного доказування: операціональний аспект”**, зміст юридичного доказування як діяльності визначається на основі аналізу операціональної складової визначень поняття доказування. Автором систематизовано й узагальнено зміст численних операціональних визначень поняття доказування, вироблених переважно в царині наук кримінального, адміністративного, цивільного, господарського (арбітражного) процесів і криміналістики. Відзначено наявність у правовій науці двох підходів до визначення змісту діяльності з доказування – вузького та широкого. У вузькому розумінні доказуванням вважається лише діяльність з одержання (збирання, формування) та дослідження (перевірки) юридичних доказів. За широкого підходу наведений перелік доповнюється операціями оцінки й використання доказів.

Одержання доказів розглядається дисертантом як операція, рівнозначна їх формуванню, що включає виявлення (збирання), витребування, надання, отримання, належну фіксацію фактичних даних. З огляду на це недоцільно включати зазначені дії до структури доказування як рівнозначні з одержанням доказів. Етап дослідження (перевірки) доказів передбачає вчинення логіко-практичних дій, спрямованих на з’ясування можливих значень одержаних фактичних даних та їх придатності для використання в ролі доказів. Невід’ємним елементом діяльності з доказування визнається оцінювання (оцінка) доказів як визначення їх належності, допустимості й достовірності. Сформована в рамках правової позиції система доказів оцінюється також за критерієм їх достатності. Використання доказів полягає в оперуванні ними з метою зміцнення чи деконструкції правової позиції.

Окрім того, зазначеним операціям передуює свідоме чи напівсвідоме визначення предмета доказування, а завершують їх мотивування й обґрунтування обраної правової позиції. Обстоюється думка, що попереднє визначення предмета доказування, тобто кола фактів, які підлягають доказуванню, притаманне всім формам доказової діяльності, хоча на досудових стадіях кримінального процесу може мати напівсвідомий або підсвідомий характер. Внутрішнє переконання, що виникає у правозастосувача внаслідок оцінки ним доказів, також явище психологічне і неочевидне, а відтак потребує об’єктивації й раціоналізації. Способами виявлення внутрішнього переконання та його підстав і виступають обґрунтування й мотивування. У контексті діяльності з доказування мотивування ототожнюється з процесом самоусвідомлення й висвітлення тих спонукальних чинників, які спричинили формування

правової позиції правозастосувача. Обґрунтування ж є специфічною формою раціоналізації мотивів через наведення доказів і доводів.

Додатково наголошується на тому, що головним знаряддям і безпосередніми засобами доказування виступають докази.

Другий підрозділ, “Юридичний доказ як системна конструкція, його природа й будова”, присвячено з’ясуванню природи юридичного доказу. Оскільки докази виступають засобами доказування, установлення змісту діяльності з доказування потребує попереднього визначення природи використовуваних у перебігу такої діяльності знарядь. Розглядаються основні концепції розуміння доказів, зокрема так звана донаукова, або “архаїчна”; концепція розуміння доказів як фактів; “дуалістична” концепція; заснована на доробку кібернетики “інформаційна” концепція; підхід, який ґрунтується на об’єднанні змісту (відомостей) і форми (їх процесуальних джерел); концепція, що передбачає розуміння під доказами лише відомостей, які мають значення для вирішення справи. Дисертантом відзначено незаперечну значущість у контексті діяльності з доказування повідомлень про факти, які мають значення для справи, джерел тих відомостей і утворених на їх основі фактів-аргументів. Критичний аналіз цих концепцій дозволив авторові визначити сильні й слабкі місця кожного з підходів, а діалектичний синтез – поєднати основні положення розглянутих концепцій у рамках єдиного підходу.

Багатозначність поняття доказу дає можливість припустити, що більшість наведених підходів до розуміння суті доказу ґрунтується на абсолютизації лиш одного з аспектів такого складного явища, яким є доказ. Аналіз чинного законодавства дає підстави вважати легальні визначення юридичних доказів нормативними конструкціями. Оскільки існують такі легальні характеристики доказу, як належність, допустимість і достовірність, можна припускати наявність у його складі щонайменше трьох елементів. З огляду на це юридичний доказ розглядається дисертантом як система, що формується згідно з нормативною конструкцією доказу (т. зв. легальним визначенням) і складається з означника (форми, джерела доказу), означуваного (предмета доказу) та значення (доказового факту). Така будова повністю збігається з універсальною структурою знаку, що дає підстави вважати доказ знаком обставин, які підлягають встановленню. Термін “фактичні дані” трактується як такий, що позначає матеріальні, інформаційні та інші передумови створення доказових фактів: процесуальні джерела доказів, повідомлення, матеріальні об’єкти тощо. Лінгвістичні підстави для такого розуміння наявні: одне зі значень слова “дані” – “властивості, якості, передумови, необхідні для чогось”, а прикметник “фактичні” може не лише характеризувати їх як дійсні, справжні, але й указувати на те, передумовою чого вони є.

На думку дисертанта, розуміння доказів як знаків обставин, що підлягають встановленню, відповідає законодавству, не суперечить інтуїтивному розумінню доказів як матеріалів справи, дозволяє визначити окремі напрямки більш глибокого дослідження специфіки структури доказів та їх системи, прояснює зміст поняття “фактичні дані”, а головне – поєднує наявні альтернативні підходи в їх основних аспектах.

У третьому підрозділі, “**Результат і функції юридичного доказування**”, уточнюється зміст діяльності з доказування з огляду на її результати. Результатом діяльності з доказування визнається система доказів, здатна відтворювати в усіх необхідних аспектах предмет доказування. Зазначається, що внутрішнє переконання правозастосувача виступає специфічною інтелектуально-психологічною реакцією на сформовану в справі конкретну сукупність доказів, яка за своєю кількісною і якісною визначеністю цілісна й завершена. Цілісність і завершеність сукупності доказів засвідчують її системний характер. Основне призначення системи доказів полягає в реконструкції дійсності, заміщенні реальних життєвих подій їх юридичними аналогами – фактами.

Виходячи з розуміння доказу як знаку, дисертант розглядає сформовану сукупність доказів як знакову систему, що поєднує первинні й похідні докази та становить об’єкт можливих інтерпретацій і деконструкцій.

Уточнюється класифікація власних функцій доказування в контексті функцій правозастосовчої діяльності. Означену класифікацію, на думку дисертанта, утворюють функція заміщення реальної події знаковим еквівалентом, комунікативна й сугестивна функції, функція селекції та організації фактичних даних у рамках правової позиції, фіксаторна функція тощо. Суть першої з функцій полягає в реконструкції шуканих фактів, на відміну від реставрації, яку пов’язують з установленням істини; комунікативна функція реалізується через одержання, накопичення, селекцію, трансляцію інформації; дії, призначені впливати на формування внутрішнього переконання правозастосувача, становлять зміст сугестивної функції; відбір і пристосування фактичних даних до потреб користувача згідно з його правовою позицією здійснюються в рідчисті функції селекції й організації фактичних даних; фіксаторна функція передбачає надання залученим у справу матеріалам належної правової форми.

Четвертий підрозділ, “Доказове право: науковий статус і місце в системах права й законодавства”, містить обґрунтування наявності у структурі доказового права (як системи знань) теоретичної складової, що має входити до предмета загальної теорії держави і права. Правові феномени міжгалузевого та загальноправового характеру становлять предмет дослідження загальної теорії права. Аналізуючи характер зв’язків між нормами, що регламентують діяльність із доказування, автор доходить висновку про можливість визнання доказового права (як нормативного утворення) комплексним міжгалузевим процедурно-процесуальним інститутом. Ознаками комплексної природи певного нормативного утворення виступають неоднорідність його юридичного змісту і вторинність нормативної субстанції. Неоднорідність юридичного змісту доказового права виявляється в тому, що його утворюють як процесуально-правові, так і матеріально-правові елементи; вторинність нормативної субстанції доказового права полягає в закоріненості його норм у певних основних галузях та галузевих інститутах. Разом з тим доказовому праву властиві однорідність фактичного змісту, юридична цілісність і певна законодавча відособленість: однорідність фактичного змісту виявляється в тому, що норми доказового права регламентують лише безпосередньо пов’язаний з доказуванням аспект предмета відповідної

галузі; юридична цілісність пов'язується з його комплексністю; законодавча відособленість у різних галузях виражена по-різному. Однорідність фактичного змісту, юридична цілісність і законодавча відособленість – класифікаційні ознаки правових інститутів. Зазначене дає підстави вважати доказове право комплексним міжгалузевим процедурно-процесуальним інститутом, загальну частину якого дисертант пропонує розглядати як сегмент предмета загальної теорії права.

Наприкінці підрозділу аналізуються підстави й перспективи надання доказовому праву більш вираженої законодавчої відособленості шляхом утілення загальної частини доказового права як правового інституту у відповідному нормативно-правовому акті.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання, що полягає в систематизації й теоретичному узагальненні широкого спектру сформованих представниками галузевих наук поглядів на сутність здійснюваного під час правозастосовчої діяльності доказування, його зміст, засоби й результати. На основі їх комплексного аналізу сформульовано такі теоретичні висновки й практичні рекомендації:

Правозастосовча діяльність – основний, якщо не єдиний, інструмент індивідуального правового регулювання. Індивідуальна піднормативна регламентація суспільних відносин і забезпечення її необхідних передумов і гарантій є тими завданнями, що визначають зміст індивідуального правового регулювання й потребують здійснення в перебігу правозастосовчої діяльності. Індивідуальна регламентація – це видання конкретизованих індивідуальних приписів на основі норм права. Через індивідуальну регламентацію енергія юридичних норм спрямовується на конкретних суб'єктів, а нормативні приписи загального характеру перетворюються на суб'єктивні права та обов'язки певного виду й міри. Але індивідуальне регулювання потребує ще й реалізації новостворених суб'єктивних прав і обов'язків адресатами індивідуального регулятивного впливу, а подеколи – й відповідного забезпечення їх реалізації.

Відповідно до цього основними функціями правозастосовчої діяльності можуть бути визнані функція індивідуальної піднормативної регламентації суспільних відносин і правозабезпечувальна функція.

Індивідуальна регламентація реалізується через *конкретизацію* сфер застосування й нормування правових норм. Натомість функція правозабезпечення полягає в забезпеченні *видання* та фактичної *реалізації* конкретизованих та індивідуалізованих владних приписів, руху й розвитку процедурно-процесуальних відносин.

Повноцінний акт застосування норми права логічно увінчується здійсненням індивідуальної регламентації і становить осердя правозастосовчої діяльності. Але термін “правозастосовча діяльність” позначає значно ширше поняття, до якого входять і процес здійснення численних послідовно-паралельно пов'язаних взаємозалежних актів застосування норм права, і заходи, пов'язані з контролем, наглядом і

примусовою реалізацією конкретизованих приписів, і окремі дії у рамках акту застосування норми права, оскільки кожний такий акт складається з декількох стадій і потребує вчинення різнорідних операцій, здійснюваних поетапно (до того ж доволі часто різними суб'єктами).

Таким чином, правозастосовча діяльність може бути визначена як піднормативна діяльність компетентних суб'єктів з видання конкретизованих й індивідуалізованих владних приписів (індивідуальної регламентації) та забезпечення їх видання й фактичної реалізації (правозабезпечення), здійснювана на засадах доцільності, справедливості й обґрунтованості.

Форми реалізації правозастосовчої діяльності поділяються на внутрішню і зовнішню. Внутрішня форма – то структура діяльності, зовнішня – спосіб її об'єктивації в матеріальному світі.

У структурі акту застосування норми права можуть бути виділені дві функціональних стадії. На відміну від стадій логічної послідовності, що визначаються з огляду на будову силогізму, та функціональних стадій “ступеневого” правозастосування, “функціональні” стадії акту застосування правової норми виокремлюються з огляду на потребу здійснювати конкретизацію сфери застосування й сфери нормування правової норми в перебігу її застосування. На першій стадії, яку умовно можна назвати *стадією формування правової позиції*, здійснюються конкретизація сфери застосування правових норм, а на другій, завершальній стадії, конкретизація їх сфери нормування. Традиційна назва другої стадії – *стадія вирішення справи* – принципів заперечень не викликає. У такому контексті правова позиція становить собою зумовлене правовими уявленнями, інтересом, функціональною роллю тощо специфічне бачення проблемної ситуації, виражене в забезпеченому доказами та/або аргументами суб'єктивному висновку або системі висновків щодо наявності чи то відсутності належних підстав для ухвалення певного правозастосовчого рішення та/або дійсного змісту правових норм, що підлягають застосуванню чи потребують роз'яснення. Отже, на першій стадії формується правова позиція уповноваженого на правозастосування суб'єкта, тобто відбувається формування фактичної і юридичної основ справи, на другій – правова позиція реалізується у владному рішенні (індивідуальному акті). Водночас конкретизується сфера нормування обраної правової норми, через що абстрактно окреслені в диспозиції (санкції) вимоги (можливості) перетворюються на суб'єктивні права, обов'язки та міру відповідальності конкретних суб'єктів.

Структура акту застосування норм права й структура правозастосовчої діяльності не тотожні: якщо перша завершується стадією видання конкретизованого індивідуалізованого владного припису, то остання може включати факультативні стадії фактичної реалізації індивідуальних приписів і контролю за їх реалізацією.

Об'єктивація правозастосовчої діяльності в матеріальному світі здійснюється в нормативно зумовленій процедурно-процесуальній знаковій формі. Процедурно-процесуальну форму як науково-юридичну конструкцію утворюють процесуальний режим, процесуальні провадження й процесуальні стадії. Знакова природа виявляє себе в усній/письмовій вербальній опосередкованості

правозастосовчої діяльності (мова – *вторинна* сигнальна система) та вираженні її через конклюдентні (знакові) дії чи бездіяльність.

Важливою техніко-юридичною складовою процесуальних проваджень і процедур є процедурно-процесуальне доказування. Доказування передовсім є правозабезпечувальним чинником (в усіх можливих позитивних значеннях цього терміна), а діяльність із доказування – основним інструментом реалізації правозабезпечувальної функції правозастосовчої діяльності.

У свою чергу, діяльність із доказування має такі функції: заміщення в юридичному вимірі реальної події знаковим еквівалентом, який наслідуює (або симулює) реальну подію в її праворелевантних ознаках (симптомах); комунікативну; сугестивну; селекції й організації фактичних даних (матеріалів справи) і перетворення їх на докази в рамках правової позиції; фіксаторну.

З огляду на метод здійснення й результат юридичне доказування становить, передовсім, нормативно регламентовану інтелектуально-практичну діяльність з демонстративного відтворення значущих у контексті правової позиції обставин як фактів за їх можливими слідами (фактичними даними) шляхом означування останніх. В операціональному розумінні доказування полягає в одержанні (формуванні), дослідженні й оцінці та використанні доказів. Зазначеним операціям передуює свідоме чи напівсвідоме визначення предмета доказування, а завершують їх мотивування й обґрунтування обраної правової позиції. Безпосередніми засобами доказування виступають докази.

Кожний юридичний доказ *являє* собою динамічну конструкцію-знак і має щонайменше трьохелементну функціональну будову: *відсилає* до свого предмета, *існує* як матеріалізоване в належній процесуальній формі повідомлення чи матеріальний об'єкт і *значить* завдяки витвореному доказовому факту.

У вузькому розумінні доказове значення має лише факт, придатний для використання в ролі аргументу (вербалізований доказовий факт). Саме він увінчує доказ, виступає його функціональним ядром. З огляду на це поняття “фактичні дані” цілком може позначати матеріальні, інформаційні та інші передумови встановлення фактів, те, без чого доказовий факт не може бути витворений. Такими даними є т. зв. процесуальні джерела доказів, повідомлення, матеріальні об'єкти тощо.

З урахуванням цього ч. 1 ст. 65 Кримінально-процесуального кодексу України, ст. 251 Кодексу України про адміністративні правопорушення, ч. 1 ст. 69 Кодексу адміністративного судочинства України, ч. 1 ст. 57 Цивільного процесуального кодексу України, ч. 1 ст. 32 Господарського процесуального кодексу України доречніше було б викласти в такій редакції: *За докази можуть правити фактичні дані, придатні для встановлення на їх основі фактів, що мають значення для вирішення справи*; ч. 2 зазначених статей могла б починатися наступним чином: *Такі факти можуть встановлюватися...* (і далі за текстом відповідної статті).

Доказове право як комплекс юридичних норм, що визначають суть і специфіку процедурно-процесуальної форми доказування, є генеральним комплексним міжгалузевим інститутом,

утвореним галузевими субінститутами. У його структурі можна виділити загальну частину, що об'єднує однорідні засадничі нормативні положення, та особливу, де зосереджено різногалузеві норми, які зумовлюють специфіку доказування в окремих галузях, провадженнях тощо. Оскільки системи права й законодавства співвідносяться як зміст і форма, існування доказового права в ролі міжгалузевого інституту в системі права актуалізує питання стосовно потреби об'єктивації його в належному інституті законодавства – скажімо, шляхом розробки й видання відповідного нормативно-правового акта, в якому б утілювались однорідні засадничі нормативні положення загальної частини доказового права як правового інституту. У такий спосіб буде ліквідовано наявну невідповідність статусу доказового права у системі права та його статусу в системі законодавства, і комплексний міжгалузевий правовий інститут зрештою набуде часткової законодавчої відособленості.

З огляду на місце доказового права як комплексного міжгалузевого правового інституту в системі права й особливості його структури визначаються будова й місце доказового права як галузі наукового знання в системі юридичних наук. Загальну частину доказового права як цілого слід розглядати як сегмент предмета загальної теорії права. Натомість норми доказового права, що мають суто спеціальний (галузевий або навіть специфічний у рамках галузі) характер, становлять предмет галузевої складової науки доказового права. До цього предмета можуть входити й ті норми, які опосередковано входять до предмета загальної теорії доказового права, а безпосередньо становлять предмет “своєї” галузевої (або прикладної) науки. Таким чином, знання про доказове право як галузь правової науки включає загальнотеоретичні знання й знання про галузеву специфіку доказування й доказів у кожній окремій галузі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Бочаров Д.О. Проблеми юридичного доказування у літературних прикладах. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2002. – 28 с.
2. Бочаров Д.О. Правозастосовча діяльність: поняття, функції та форми: Проблемні лекції. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. – 73 с.
3. Бочаров Д.О. Поняття “фактичні дані” у теорії доказування: проблеми тлумачення // Вісник прокуратури. – 2002. – № 2 (14). – С. 29 – 32.
4. Бочаров Д.О. Щодо потреби загальнотеоретичного дослідження проблем юридичного доказування // Право України. – 2002. – № 5. – С. 131 – 133.
5. Бочаров Д.О. Системний статус доказового права // Вісник прокуратури. – 2003. – № 1. – С. 60 – 62.
6. Бочаров Д.О. Про місце доказового права в системі права // Право України. – 2003. – № 2. – С. 30 – 34.
7. Бочаров Д.О. Легальне визначення доказу – дефініція чи конструкція? // Підприємництво,

господарство і право. – 2003. – № 3. – С. 77 – 79.

8. Бочаров Д.О. Доказове право як інститут законодавства // Державне будівництво та місцеве самоврядування: Збірник наукових праць. – 2004. – Вип. 7. – С. 155 – 163.

9. Бочаров Д. Американські “Federal Rules of Evidence” як можливий взірєць у контексті вітчизняної судово-правової реформи // Вісник прокуратури. – 2006. – № 9. – С. 118 – 127.

10. Бочаров Д. Теорія доказового права на етапі становлення: Рецензія // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 10. – 3 с. обкл.

11. Бочаров Д.О. Про доказове право як комплексний міжгалузевий процедурно-процесуальний інститут // Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю на етапі реформування кримінального судочинства: Мат. наук.-практ. конф. 14 – 16 травня 2002 р. – Запоріжжя, 2002. – Ч. I. – С. 194 – 197.

12. Бочаров Д.О. Правова позиція як проблема теорії права // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат. наук.-практ. конф. 3 – 4 лютого 2005 р. – Львів, 2005. – С. 36 – 38.

13. Бочаров Д.О. Природа юридичних доказів: спроба діалектичного осмислення // Актуальні питання реформування правової системи України: Збірник наук. статей за матер. II міжвуз. наук.-практ. конфер. 27 – 28 травня 2005 р. – Ч. I. – Луцьк, 2005. – С. 14 – 19.

14. Бочаров Д.О. До питання про основні функції правозастосовчої діяльності // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Мат. наук.-практ. конф. 9 – 10 лютого 2006 р. – Львів, 2006. – С. 5 – 7.

15. Бочаров Д.О. Проблеми методології юридичної науки на прикладі теорії доказів // Науковий потенціал майбутнього України на шляху до європейської інтеграції: Мат. наук. конф. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2004. – С. 109 – 110.

АНОТАЦІЇ

Бочаров Д.О. Доказування у правозастосовчій діяльності: загальнотеоретичні питання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2006.

Роботу присвячено дослідженню загальнотеоретичних аспектів юридичного доказування як складової правозастосовчої діяльності. У дисертації здійснено спробу виявити суть і ознаки правозастосовчої діяльності як системи, складовою якої виступає діяльність із доказування. Зміст і структура правозастосовчої діяльності уточнюються через визначення й аналіз її основних функцій: індивідуальної регламентації та правозабезпечувальної. Установлюються місце доказування в процесі реалізації функцій правозастосовчої діяльності та зміст власних функцій діяльності з доказування. З огляду на зміст її функцій і спосіб утілення в об'єктивній дійсності характеризуються зміст, засоби і

результати діяльності з доказування. З'ясовуються науковий статус доказового права та його місце в системах права й законодавства.

Уперше систематизовано й теоретично узагальнено широкий спектр поглядів на сутність доказування, його зміст, засоби й результати, сформованих представниками галузевих наук. На основі їх комплексного аналізу сформульовано відповідні теоретичні висновки й практичні рекомендації стосовно гармонізації кореспондуючих складових системи права й системи законодавства та уточнення змісту окремих норм-дефініцій.

Ключові слова: правозастосовча діяльність, діяльність із доказування, правозабезпечення, правова позиція, юридичний доказ, фактичні дані, доказове право.

Бочаров Д.А. Доказывание в правоприменительной деятельности: общетеоретические вопросы. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. Национальная юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого. Харьков, 2006.

Работа посвящена исследованию общетеоретических аспектов юридического доказывания как составляющей правоприменительной деятельности. В диссертации осуществлена попытка установить сущность и признаки правоприменительной деятельности как системы, неотъемлемой составляющей которой является деятельность по доказыванию. Содержание и структура правоприменительной деятельности уточняются путем определения и анализа ее основных функций: индивидуальной регламентации и правообеспечительной. Определяются место доказывания в процессе реализации функций правоприменительной деятельности и содержание собственных функций деятельности по доказыванию. С учетом содержания ее функций и способа воплощения в объективной реальности характеризуются содержание, средства и результат деятельности по доказыванию. Устанавливаются научный статус доказательственного права и его место в системах права и законодательства.

Автором впервые разграничиваются понятия регулирования и регламентации и обозначаемые этими терминами процессы. Соотношение регламентации и регулирования рассматривается как соотношение части и целого, в соответствии с этим уточняется содержание понятия правового регулирования. Его составляющими признаются, в частности, нормативная и индивидуальная регламентация; действия, непосредственно направленные на обеспечение фактической реализации конкретизированных властных предписаний; контроль (надзор) за их фактическим исполнением. С учетом этого функции правоприменительной деятельности подразделяются на функцию индивидуальной регламентации и правообеспечительную функцию. Исходя из характера функций и роли в процессе правового регулирования, уточняются содержание и структура правоприменительной деятельности. Поскольку в контексте правоприменительной деятельности основными являются

действия, направленные на конкретизацию содержания правовых норм в персонализированных властных предписаниях, обеспечение их издания и фактической реализации, именно эти действия образуют основное содержание правоприменительной деятельности и определяют специфику ее структуры. Стадии акта применения правовой нормы выделяются с учетом необходимости осуществления конкретизации сфер применения и нормирования правовой нормы в процессе ее применения. Структура правоприменительной деятельности не отождествляется со структурой акта применения правовой нормы, поскольку может включать в себя комплексы действий, связанных с контролем, надзором и принудительным осуществлением индивидуальных предписаний.

В диссертации получила дальнейшее развитие идея относительно знакового характера процедурно-процессуальной формы как имманентно свойственного правоприменительной деятельности. В отличие от традиционного информационного подхода, при котором самодостаточным носителем значения признается сигнал, диссертант акцентирует внимание на приоритете знака как основы осуществляемой в рамках правоприменительной деятельности коммуникации.

Доказывание рассматривается автором как способ реализации правовой позиции в контексте осуществления функции индивидуальной регламентации и как основной правообеспечительный фактор, в соответствии с этим уточняется классификация собственных функций доказывания. К ним отнесены функция замещения реального события знаковым эквивалентом, коммуникативная и суггестивная функции, функция селекции и организации фактических данных в рамках правовой позиции, фиксаторная функция. Диссертантом переосмысливаются традиционные представления о природе результатов доказывания, предлагается рассматривать результат доказывания как семиотический объект. При таком подходе система доказательств служит знаковым эквивалентом реального события и воплощением правовой позиции.

В работе представлена и обоснована авторская концепция доказательства как знака, в соответствии с этим конкретизирован смысл понятия “фактические данные”. Доказательство рассматривается диссертантом как система, формируемая в соответствии с нормативной конструкцией доказательства (т.н. легальным определением), и состоящая из означивающего (формы, источника доказательства), означиваемого (предмета доказательства) и значения (доказательственного факта). Характеристиками каждого из названных элементов доказательства являются, соответственно, допустимость, относимость и достоверность. Термин “фактические данные” трактуется как обозначающий материальные, информационные и др. предпосылки доказательственных фактов: процессуальные источники доказательств, сообщения, материальные объекты и т.п.

Обосновывается существование в структуре доказательственного права (как системы знаний) теоретической составляющей, которая входит в предмет изучения общей теории государства и права. Кроме того, автор развивает идею относительно возможности признания доказательственного права (как нормативного образования) комплексным межотраслевым процедурно-процессуальным институтом и

его частичного воплощения в соответствующем нормативно-правовом акте.

Ключевые слова: правоприменительная деятельность, деятельность по доказыванию, правообеспечение, правовая позиция, юридическое доказательство, фактические данные, доказательственное право.

Bocharov D.O. Proving in Law enforcement activity: general theoretical issues. – Manuscript.

Thesis for candidate of law degree, in the field 12.00.01 – theory and history of the state and law; history of the political and legal sciences. National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudry. Kharkiv, 2006.

The work is dedicated to the research of general theoretic aspects of juridical proving as a constituent of law enforcement activity. In the theses is made an attempt to discover the essence and signs of law enforcement activity as dynamic system, the constituent of which is proving. The content and structure of law enforcement is defined through determination and analysis of its fundamental functions: individual regulation and rights securing. One determines the place of proving in the process of law enforcement functions implementation and contents of own functions of proving. Considering the contents of its functions and the way of its incorporation in value-free reality one characterizes the content, means and the result of proving activity. One ascertains scientific status of law of evidence and its place in law and legislation systems.

For the first time were classified and theoretically generalized the wide range of views for the essence of proving, its content, means and results formed by the representatives of branch sciences. On the ground of their complex analysis were formulated corresponding theoretical conclusions and applied recommendations regarding the harmonization of corresponding constituents of law and legislation systems and refinement of contents of some standards-definitions.

Keywords: law enforcement activity, proving activity, securing of rights, legal position, actual data, law of evidence.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент **Яковюк І. В.**

Підписано до друку 02.04.2007 р. Формат 60×90 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 1,2. Облік.-вид. арк. 1,1. Наклад 100 прим. Зам. № 220.

Дніпропетровськ: Академія митної служби України
(свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 10 від 24.02.2000 р.)
49044, м. Дніпропетровськ, вул. Рогальова, 8.